

Lina Abirafeh:

Vad hindrar arabiska kvinnor från att uppnå jämlikhet? Arabregionen rankas lägst i världen

[Ur *Europe Solidaire Sans Frontières*, 8 mars 2017. Lina Abirafeh är chef för Institutet för kvinnostudier i arabvärlden på Amerikanska universitetet i Libanon. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Inget land i världen har uppnått fullständig jämlikhet mellan könen, men arabregionen – en brokig grupp på 22 länder i Mellanöstern och Nordafrika – rankas enligt 2016 Global Gender Gap Report¹ lägst i världen.

Trots en del framsteg för kvinnors ekonomiska jämlikhet i Qatar, Algeriet och Förenade Arab-emiraten, kommer det – med nuvarande takt – att ta ytterligare 365 år att jämna ut regionens 39%-iga könsklyfta (jämfört med 33% i Sydasiern och 32% i Afrika söder om Sahara). Ännu värre är att växande konservativa rörelser och en bristande vilja i dessa patriarkaliska samhällen att gå i riktning mot jämlikhet mellan könen, så upplever arabvärlden idag en motreaktion mot kvinnors rättigheter och friheter.

Som den verkställande sekreteraren för FN:s ekonomiska och sociala kommission för Sydvästasien, Rhima Khalaf, sa för att fira minnet av Internationella kvinnodagen 2016: ”Vi firar de arabiska kvinnornas många bedrifter inom vetenskap, litteratur och konst, men framförallt inom konsten att överleva.”²

Här är de fem främsta hindren som kvinnor i arabvärlden står inför i år, samt en del ljuspunkter vid horisonten. Alla kvinnor i regionen är förstas inte likadana, men många delar dessa stora utmaningar.

1. Pågående konflikter

För många arabländer är instabilitet normen. Regionens många långdragna humanitära kriser, inklusive de i Syrien,³ Palestina⁴ och Irak har förstört de sociala skyddsnetten, minskat tillgången till säkra tjänster och stöd, tvångsförflyttat samhällen och ökat utsattheten.

Kriser är farligare för kvinnor.⁵ Kvinnor angrips inte bara medvetet, utan konflikter medför också osäkerhet som tvingar kvinnor att ta till riskabla inkomstkällor, som människohandel och sexarbete⁶ för att överleva.

1 *Global Gender Gap Report*, 20 oktober 2016.

2 *FN:s ekonomiska och sociala kommission för Sydvästasien*, 10 mars 2016.

3 *The Conversation*, 20 oktober 2016.

4 *The Conversation*, 17 februari 2017.

5 *The Conversation*, 28 september 2016.

6 *The Conversation*, 21 januari 2012.

Enligt *2016 Arab Human Development Report* är faran för våld särskilt stor för unga kvinnor och kvinnor ur etniska minoriteter. För alla kvinnor, men i synnerhet dessa, innebär inte ens att fly från konflikter med nödvändighet att de blir säkra.

Trots att forskningen visar att det bästa sättet att förutsäga om det ska bli fred i ett land inte är ekonomi eller politik, utan hur landet behandlar sina kvinnor,⁷ så försvinner ändå i tider av konflikter målen med jämlikhet mellan könen snabbt från dagordningen. Och, vilket är alltför vanligt över hela världen, de arabiska kvinnorna har i allmänhet ingen plats vid förhandlingsbordet eller ett ord med i laget under förhandlingar om fred i sitt land.

2. Könsbaserat våld

Var tredje kvinna i världen upplever någon form av könsbaserat våld under sitt liv.⁸ I arabvärlden tar sig våldet mot kvinnor många former, med våld från sin partner det vanligaste⁹ (det drabbar omkring 30% av kvinnor i regionen)¹⁰ och minst rapporterade. Här kallas partners våld oftast inte för det. När det äger rum så hindrar social stigmatisering och tryck från familjen och samhället kvinnor från att rapportera det.

Hedersmord är också allmänt förekommande i många arabiska länder,¹¹ som till stor del har underlåtit att förbättra de tillämpliga lagarna. Jordanien har det högsta antalet i regionen: det rapporteras årligen 15-20 sådana brott. I länder som har många syriska flyktingar är barnnäktenskap allt vanligare som svar på den pågående krisen.¹²

Men vi upplever framsteg.

Ett sätt att motarbeta våldet mot kvinnor i arabvärlden är att göra det synligare bland unga – som denna videotävling för studenter¹³ under ”16 dagars aktivism mot könsbaserat våld”¹⁴ – har gjort.

Ett annat lovande initiativ är en rejäl studie under ledning av FN:s ekonomiska och sociala kommission för Sydvästasien (ESCWA) för att beräkna regionens kostnader för våld mot kvinnor.¹⁵ Målet är att använda ekonomiska argument för att öka medvetenheten och påverka politiken.

Andra organisationer, som den regionala medborgarsammanslutningen ABAAD's Al Dar (skyddat boende),¹⁶ tillhandahåller en säker miljö så att de som överlevt eller riskerar att utsättas för könsbaserat våld kan få hjälp och stöd. Det är en lovande framväxande praktik, om än ovanlig i regionen.

7 *Foreign Policy*, 24 april 2012.

8 WHO, 2013

9 WHO, 2012.

10 *The Arab Weekly*, 1 augusti 2017.

11 *Human Rights Watch*, 27 oktober 2016.

12 *Huffington Post*, 17 oktober 2016.

13 *The Arab Weekly*, 1 augusti 2017.

14 *UN Women, 16 days of activism*.

15 *FN:s ekonomiska och sociala kommission...*, 2 februari 2017.

16 ABAAD.

3. Ekonomisk (van)makt

Kvinnor i arabländerna är en underutnyttjad ekonomisk kraft, med bara 24% i arbete utanför hemmet¹⁷ – det är en av de lägsta sysselsättningsgraderna bland kvinnor i världen.

De flesta kvinnor som arbetar utanför hemmet är förpassade till traditionella kvinnosektorer. I de fall där kvinnor får tillträde till manligt dominerade områden är den traditionella könsdynamiken starkt rotad. Så kvinnor befördras mindre och har dålig tillgång till beslutspositioner.

Medan mannen har anställning som en förutsättning för att få gifta sig, innebär giftermål för en kvinna ofta att anställningen upphör, och att vara gift ses också som en nackdel på arbetsplatsen.

Det finns starka ekonomiska motiv att förändra denna praktik. Globalt leder ökad jämlikhet mellan könen till högre BNP¹⁸ – fler arbetare innebär högre produktivitet. Men det allra starkaste argumentet är principen. Det är en kvinnlig rättighet – och det är det rätta att göra.

Yrkesförberedande skolor, mikrolån, affärsplanering, tillgång till marknader och andra stödåtgärder skulle hjälpa kvinnor att komma in på arbetsmarknaden. Det skulle också hjälpa att ta itu med faktorer som bristande tillgång till (säkra) transporter, säkerhet på offentliga platser och dagisplatser, som alla begränsar kvinnors utsikter att få arbete.

4. Bristande politiskt deltagande

Arabiska kvinnor ligger fortfarande långt efter i fråga om kvinnors deltagande och representation inom politiken. Enligt Världsekonomiskt forum är bara 9% av könsklyftan utjämnad.¹⁹ Och fyra av världens fem lägst rankade länder finns i regionen, inklusive Oman, Libanon, Kuwait och Qatar.²⁰ De har jämnat ut mindre än 3% av sin politiska könsklyfta.

Bara Förenade Arabemiraten har sett förbättringar vad gäller ökat antal kvinnliga parlamentariker. Även om inte närvaro på den politiska arenan nödvändigtvis innebär makt.

I Libanon har kvinnor för närvarande bara fyra platser i parlamentet, 3% av ministerposterna och omkring 5% av platserna i kommunförsamlingar. Men information om kvinnors politiska poster är ofta ofullständig, eftersom denna statistik räknas för hand från kommun till kommun.

Det låga politiska deltagande beror ofta på kulturella hinder, bristande ekonomiska och finansiella resurser, och frånvaron av framgångsrika aktiva rollmodeller inom politiken.

5. Restriktiva familjelagar

Trots kritik mot kvinnors juridiska ställning i arabregionen, förändrade familjemönster och en snabbt växande ung kvinnlig vuxen befolkning som strävar mot ett yrkesliv, så godkänner familjelagarna i arabländerna fortfarande ojämlikhet mellan makar och diskriminerar kvinnor inom alla delar av livet.

¹⁷ *Världsbanken*.

¹⁸ *The Economist*, 24 september 2015.

¹⁹ *Global Gender Gap Report*, 2016, Mellanöstern och Nordafrika.

²⁰ *Global Gender Gap Report*, 2016, resultat och analys.

Detta är ett avgörande hinder för en hållbar utveckling och förhindrar kvinnors självbestämmande och att de kan bidra till det offentliga och produktiva livet. Och reformerna har skett sakta och ojämnt i hela arabregionen.²¹

Sedan 2000 har Egypten genomfört en rad lagliga förändringar,²² men med små effekter. Det innefattar rätt till skilsmässa även där inga fel begåtts, och kvinnan kan ta initiativ till skilsmässa. Men konsekvensen är att de förlorar all rätt till ekonomiskt stöd och måste betala tillbaka den hemgift de fick när de gifte sig. Familjedomstolar inrättades 2004, men det saknas fortfarande en helhetssyn på en reformering av familjelagarna, och dessa domstolar fortsätter att använda samma ålderdomliga och diskriminerande lagar.

2004 ökade en reform av Marockos *Moudawana* (familjelagstiftning) både kvinnors rätt till skilsmässa och umgänge med barnen och begränsade också månggifte. Men den marockanska regeringen tvekar att faktiskt tillämpa dessa lagar.

I Libanon står reformförsöken inför unika utmaningar på grund av variationen med 15 olika lagar om en persons status för landets olika officiellt erkända religiösa samfund, som det finns totalt 18 av.²³ Men den pågående flyktingkrisen, där minst 1,4 miljoner syriska flyktingar har kommit till Libanon,²⁴ är en allvarlig påminnelse om att konflikter, krig och påtvingad utvandring fortsätter att öka behovet av lagligt skydd för kvinnor.

Men det finns möjligheter till reformer inom de utmanande arabiska sammanhangen – vare sig det är under konflikter, efter konflikter eller under stabila förhållanden. Den framtida politiken för kvinnor måste bygga på arabisk aktivism och akademisk forskning för att reformera familjelagarna genom att använda en ram av mänskliga rättigheter och ansluta sig till internationella mål (som Konventionen för att avskaffa alla former för diskriminering av kvinnor²⁵) för att bygga en grundval av fullständig jämlikhet.

Dessa frågor överlappar varandra, vilket betyder att framsteg – eller bakslag – på något av dessa områden påverkar många andra sidor av kvinnors liv. Det bakomliggande budskapet är: om vi inte tar itu med ojämlikhet överallt så kommer vi aldrig att uppnå jämlikhet någonstans.

21 Arab Human Development Report.

22 *A Revolution in Muslim Family Law?*, BRISMES, New Middle East Studies

23 Human Rights Watch, 19 januari 2015.

24 *Los Angeles Times*, 8 september 2015.

25 *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, UN Women.